
Vergaderjaar 2023–2024

---

21 501-02

Raad Algemene Zaken en Raad Buitenlandse Zaken

FQ

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 10 oktober 2023

Hierbij bied ik u de geannoteerde agenda aan voor de Raad Algemene Zaken van 24 oktober 2023.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
H.G.J. Bruins Slot

GEANNOTEEERDE AGENDA RAAD ALGEMENE ZAKEN VAN 24 OKTOBER 2023

Op dinsdag 24 oktober a.s. vindt in Luxemburg een Raad Algemene Zaken (RAZ) plaats. Op de agenda van de Raad staan de volgende onderwerpen: de voorbereiding van de Europese Raad (ER) van 26 en 27 oktober 2023, het Commissiewerkprogramma 2024 van het Wetgevend Programma van de Europese Commissie, de landenspecifieke rechtsstaaddialoog, de demografie toolbox, de verordening inzake de officiële talen van de EU en een informele lunch over de Toekomst van Europa. De Minister van Buitenlandse Zaken is voornemens deel te nemen aan deze Raad.

Vorbereiding Europese Raad van 26 en 27 oktober

Op de agenda van de ER van 26 en 27 oktober a.s.¹ staan voorlopig de Russische agressie tegen Oekraïne, het Meerjarig Financieel Kader, de economie en het concurrentievermogen van de Unie, migratie en onder «overig» voorbereiding voor de Klimaatconferentie COP28 in Dubai, Kosovo-Servië, Marokko en Libië, en mogelijk andere onderwerpen op het terrein van externe betrekkingen, zoals de situatie in de Sahel en in Nagorno-Karabach (Armenië-Azerbeidzjan).

RF/OEK

Naar verwachting zal de RAZ spreken over de laatste ontwikkelingen rondom de Russische agressie tegen Oekraïne, waaronder de Russische aanvallen op Oekraïens graan, onder andere in Odesa en Izmajil. Het kabinet veroordeelt deze Russische aanvallen en de bijkomende negatieve impact op de mondiale voedselzekerheid. Samen met de EU en partners blijft Nederland zich inspanssen voor veilige export van Oekraïens graan, onder andere via de EU *Solidarity Lanes*.

De inzet van het kabinet blijft onverminderd gericht op het verhogen van de druk op Rusland om diens agressie te beëindigen, inclusief met aanvullende sanctiemaatregelen. Blijvende diplomatieke, financiële en militaire steun aan Oekraïne is van groot belang, evenals het versterken van accountability en het binnen EU-verband onderzoeken van mogelijkheden tot het gebruik van bevroren en/of geïmmobiliseerde tegoeden voor Oekraïne.

In EU-verband wordt tevens gesproken over de bijdrage vanuit de EU aangaande de veiligheidsarrangementen voor Oekraïne. Belangrijke component van deze steun is het voorstel van de Hoge Vertegenwoordiger (HV) Borrell om binnen de Europese Vredesfaciliteit een aparte envelop voor Oekraïne te creëren, het zogenoemde *Ukraine Assistance Fund*. De Europese Dienst voor Extern Optreden (EDEO) schat dat er 5 miljard euro per jaar nodig is voor de periode 2024–2027 om de levering van militair materieel en trainingen door EU-lidstaten voort te zetten. Gezien de situatie in Oekraïne is en blijft Nederland voorstander van het blijvend steunen van Oekraïne, conform de motie van het lid Sjoerdsma c.s.² Het kabinet zal het EPF voorstel door deze lens bezien. Uw Kamer zal nader geïnformeerd worden over het Nederlandse standpunt voorafgaand aan de formele besluitvorming in Brussel.

¹ Zie: <https://www.consilium.europa.eu/media/66749/cm00007-en23.pdf> en via Delegates Portal: ST12582/23.

² Kamerstuk 36 045, nr. 140 van 21 februari 2023.

Meerjarig Financieel Kader (MFK)

In voorbereiding op de Europese Raad van 26 en 27 oktober zal de RAZ spreken over de door de Europese Commissie (hierna: Commissie) voorgestelde tussentijdse herziening van het MFK. De Commissie heeft een herzieningsvoorstel gepresenteerd om de Europese meerjarenbegroting te versterken. Volgens de Commissie is naar aanleiding van de oorlog in Oekraïne een gerichte herziening van het MFK noodzakelijk, wil de Unie zijn bestaande en nieuwe doelstellingen verwezenlijken. De inzet van het kabinet ten aanzien van deze voorstellen is opgenomen in drie BNC-fiches³. Uitgangspunt voor het kabinet is dat uitdagingen en verplichtingen in principe opgevangen dienen te worden binnen de kaders van het MFK en de daarbij overeengekomen speciale instrumenten, door optimaal gebruik van bestaande middelen en waar nodig herprioritering en flexibilisering. Het kabinet staat in beginsel positief tegenover het structureler vorm geven van de financiële EU-steun aan Oekraïne en een Europees herstelprogramma gericht op het herstel en wederopbouw van Oekraïne. Daarbij kijkt het kabinet naar de meest gepaste omvang, voorwaarden en vorm van die steun.

Op het moment van schrijven is niet bekend hoe het Voorzitterschap de bespreking in de RAZ zal vormgeven. Zoals vermeld in de geannoteerde agenda van de RAZ van 19 september jl. heeft het Voorzitterschap een concept onderhandelingsdocument gepresenteerd. Hierover vindt momenteel ambtelijke discussie plaats.⁴ Het is nog onzeker of het Voorzitterschap een onderhandelingsdocument voor de RAZ zal agenderen. Mocht dit wel het geval zijn, dan wordt uw Kamer hierover nader geïnformeerd.

Economie

Daarnaast zal de RAZ ter voorbereiding op de ER van 26–27 oktober de voortgang bespreken van de verschillende maatregelen om het Europese concurrentievermogen te versterken. Onderdeel van deze discussie is de mededeling die de Commissie naar verwachting voorafgaand aan de ER zal presenteren met een *impact assessment* over de gevolgen van de *Inflation Reduction Act* van de VS voor de EU. Ook zal de RAZ ter voorbereiding op de ER de voortgang van de onderhandelingen over de *Net Zero Industry Act* en de *Critical Raw Materials Act*⁵ bespreken. Tevens zal er aandacht zijn voor het verbeteren van het Europese investeringsklimaat, onder meer door het verminderen van ongerechtvaardigde regeldruk, waar ook het MKB baat bij heeft. Mogelijk zal een aantal lidstaten de ER bespreking benutten om te pleiten voor verlenging van het crisisdeel van het tijdelijke crisis en transitie staatssteunkader (*TCTF*)⁶ tot na de aflooptdatum eind december. Het kabinet vindt het positief dat de Commissie en lidstaten werken aan een robuuste, eerlijke en toekomstbestendige economie die geschikt is voor de groene en digitale transitie, de economische weerbaarheid versterkt en onze welvaart voor de lange termijn veilig stelt. Ook kijkt het kabinet uit naar de aankomende Commissiemededeling over de gevolgen van de *Inflation Reduction Act* voor de EU. Vanwege het belang van een gelijk speelveld op de interne markt is het kabinet waakzaam voor verlenging van het crisisdeel van het TCTF, en

³ 1) BNC-fiche Herziening MFK, Kamerstuk 22 112, nr. 3757; 2) BNC-fiche Oekraïne-faciliteit, Kamerstuk 22 112, nr. 3758; 3) BNC-fiche Strategic Technologies for Europe Platform, Kamerstuk 22 112, nr. 3759. Daarnaast verwijst het kabinet naar de antwoorden op het schriftelijke overleg inzake de tussentijdse herziening van het MFK van 11 september 2023.

⁴ Op dit moment meest recente versie: ST 13220/23 (delegates portal).

⁵ Kamerstuk 22 112, nr. 3686.

⁶ Publications Office (europa.eu).

is het kabinet van mening dat de focus voor het versterken van het Europese concurrentievermogen moet liggen op minder markt verstorende onderdelen.

Migratie

Het kabinet verwelkomt migratie als apart agendapunt op de ER en kijkt uit naar een voortgangsrapportage van de Europese Commissie over de implementatie van de Raadsconclusies van de Europese Raden in februari en maart, en de conclusies van de President van de Europese Raad na de ER van juni. Tijdens de informele ER in Granada werd gesproken over het 10-puntenplan van Commissievoorzitter Von der Leyen naar aanleiding van de ontwikkelingen in Lampedusa en de implementatie van het MoU tussen de EU en Tunesië. Naar verwachting zal hier verdere opvolging aan worden gegeven bij deze Raad en het kabinet verwelkomt dit. Het kabinet zal tijdens de ER het belang benadrukken van snelle afronding van de onderhandelingen tussen de Raad en het Europees Parlement over het Asiel- en Migratiepact. Tevens zal het kabinet het belang van implementatie van de huidige afspraken benadrukken, waaronder de naleving van de Dublin-verordening.

Overig

COP28

De RAZ zal in voorbereiding op de ER mogelijk spreken over de aankomende VN-klimaatconferentie (COP28), die van 30 november tot 12 december 2023 zal plaatsvinden in Dubai. Dit jaar staat de COP in het teken van de eerste *Global Stocktake*, waarin wordt teruggeblikt op de voortgang die de internationale gemeenschap heeft geboekt onder het Parijsakkoord, en wordt vooruitgeblikt op de stappen die nog noodzakelijk zijn om de klimaatdoelen te kunnen halen. Meer dan andere jaren moet COP28 daarom een evenwichtige uitkomst hebben, waarbij op alle pijlers van het Parijsakkoord – mitigatie, adaptatie en financiering – duidelijk wordt welke concrete stappen nodig zijn om het 1,5 graden doel te kunnen halen. Ook moeten er stappen worden gezet op de vormgeving van nieuwe financieringsregelingen, inclusief een fonds, voor schade en verlies. Het kabinet steunt de klimaatinzet van de EU en zal tijdens de RAZ het belang van het naleven van ambitieuze klimaatactie ondersteunen.

Marokko en Libië

De RAZ zal in aanloop naar de ER mogelijk spreken over noodhulp en eventuele wederopbouw in reactie op de aardbeving in Marokko en de overstroming in Libië. Duizenden mensen zijn getroffen en velen van hen zijn ontheemd geraakt, met een dringende behoefte aan basisbehoeften zoals onderdak, voedsel, schoon drinkwater en medische zorg.

Wat Libië betreft vindt het kabinet een gecoördineerde aanpak cruciaal voor een duurzame wederopbouw en het politieke vredesproces. Nederland steunt de oproep van de VN tot meer samenwerking tussen de verschillende stakeholders in Libië in de wederopbouwinspanningen. Nederland draagt met waterexpertise bij aan de behoeftebepaling in de post-acute fase in Libië. Hierover is Nederland in contact met Wereldbank.

Wat betreft Marokko heeft Nederland kort na de aardbeving besloten om een additionele humanitaire bijdrage te doen van EUR 5 mln. via het Nederlandse Rode Kruis. Dit bedrag wordt ingezet om de respons van de Marokkaanse Rode Halve Maan te ondersteunen. Ook bood Nederland zowel via de EU als bilateraal de ondersteuning van het Nederlands

USAR-team aan. De Marokkaanse autoriteiten zetten zich momenteel in voor een wederopbouwplan. Nederland beziet de mogelijkheden hier eventueel aan bij te dragen, al dan niet via de inzet van bedrijfsleveninstrumentarium.

Sahel / Armenië en Azerbeidzjan / Belgrado-Pristina Dialoog

Mogelijk spreekt de RAZ in voorbereiding op de ER ook over andere recente buitenlandpolitieke ontwikkelingen, zoals de situatie in de Sahel, in Armenië en Azerbeidzjan en de Belgrado-Pristina Dialoog. Het kabinet verwijst voor de kabinetsinzet op deze thema's naar de geannoteerde agenda van de Raad Buitenlandse Zaken van maandag 23 oktober.

Commissiewerkprogramma 2024 van het Wetgevend Programma van de Europese Commissie

De Europese Commissie zal tijdens de RAZ haar werkprogramma 2024 toelichten, waarna de leden van de Raad erover van gedachten wisselen. Het Commissiewerkprogramma (CWP) verschijnt volgens de Commissie planning op 17 oktober a.s. en zal de nieuwe initiatieven van de Commissie bevatten die binnen haar zes prioriteiten vallen. Volgens de informatie afspraken zal uw Kamer een kabinetsappreciatie over het CWP ontvangen, die naar verwachting begin december wordt gestuurd, samen met de Staat van de Unie 2024.

Landenspecifieke Rechtsstaaldialoog

Tijdens de RAZ wordt in het kader van het rechtsstaatmechanisme de landenspecifieke dialoog voortgezet waarmee de Raad in 2020 is begonnen.⁷ De dialogen worden gevoerd op basis van de landenhoofdstukken uit de rechtsstaatrapporten van de Commissie. Uw Kamer ontving op 8 september jl. de kabinetsreactie op het rechtsstaatrapport 2023⁸ dat op 5 juli jl. werd gepubliceerd.⁹ Het kabinet kan zich in algemene zin vinden in de constatering die de Commissie doet in de geagendeerde vijf landenhoofdstukken, inclusief de opgenomen aanbevelingen.

Denemarken

Denemarken wordt gepercipieerd als een land met onafhankelijke rechtspraak en als een van de minst corrupte landen binnen de EU, met een hoge mate van integriteit en structuren om de transparantie te waarborgen. Denemarken heeft de afgelopen periode onder andere gewerkt aan het vergroten van de financiële en personele capaciteit om haar juridische systeem en rechterlijke macht de komende jaren te versterken. De Commissie beveelt Denemarken onder meer aan voortgang te boeken met de hervorming van de wet inzake toegang tot overheidsinformatie, alsook om data te verzamelen over corruptiegerelateerde onderzoeken en vervolgingen.

Ierland

Ierland kenmerkt zich door een laag niveau van corruptie en een hoge mate van mediavrijheid en pluralisme. Ierland heeft onder andere stappen gezet om het ethische kader voor publieke functies te versterken. Ook is er

⁷ Zie voor verdere toelichting rechtsstaatmechanisme kamerstuknummer 21 501-02, nr. 2426 d.d. 17 november 2021.

⁸ Kamerbrief inzake Kabinetsappreciatie Rechtsstaatsrapport 2023 van de Europese Commissie | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl, 2023Z14917.

⁹ 2023 Rule of Law Report – Communication and country chapters (europa.eu).

voortgang geboekt met de hervorming van de *Defamation Act* om de werkomgeving van journalisten te verbeteren. Uit het rechtsstaatrappport volgt dat Ierland nog verbetering kan behalen ten aanzien van de geplande hervormingen die beogen het systeem voor de benoeming en bevordering van rechters te reorganiseren en op het terugdringen van de proceskosten om effectieve toegang tot de rechter te garanderen.

Duitsland

Het Duitse rechtssysteem functioneert efficiënt en onder de bevolking bestaat een hoge mate van vertrouwen in haar onafhankelijkheid. De federale regering zet haar plan door om het recht op informatie van de pers te verankeren in een wet en neemt samen met journalistenvertegenwoordigingen stappen om fysieke agressie tegen journalisten tegen te gaan, met name tijdens verslaglegging van demonstraties. Ook is er in mei 2023 nieuwe wetgeving ter bescherming van klokkenluiders aangenomen. De Commissie beveelt Duitsland onder meer aan stappen te ondernemen om adequate ondersteuning voor het rechtssysteem te bieden, met name wat betreft de bezoldiging van rechters.

Griekenland

Uit het rechtsstaatrappport volgt dat in Griekenland op verschillende vlakken positieve stappen zijn gezet. Zo is vooruitgang geboekt op het gebied van corruptiezaken, integriteitsregels, persvrijheid en het maatschappelijk middenveld, maar is op deze gebieden nog verbetering nodig. Zo blijven er onder meer zorgen over de positie van het maatschappelijk middenveld in Griekenland, met name ten aanzien van mensenrechtenverdedigers. Punt van aandacht blijft het gebrek aan betrokkenheid van de rechterlijke macht bij benoemingen in de Raad van State, het Hooggerechtshof en de Algemene Rekenkamer, waarbij rekening gehouden moet worden met de Europese standaarden voor rechterlijke benoemingen. De Commissie beveelt Griekenland onder meer aan de ingezette hervormingen door te voeren. Ook beveelt de Commissie aan om stakeholders beter te betrekken in wetgevingsprocessen, onder andere middels publieke consultaties.

Estland

Estland is een voorloper wat betreft de digitalisering van de justitiesector, en blijft hier in investeren. Ook is het aantal rechters verhoogd en zijn er maatregelen genomen om de werklast tussen de rechters beter te spreiden. Het 2021–2025 corruptieplan wordt efficiënt uitgevoerd, en corruptie-gerelateerde zaken adequaat opgevolgd. Daarnaast heeft Estland geïnvesteerd in de publieke media, een sector die kan rekenen op een hoge mate van publiek vertrouwen. De Commissie beveelt Estland aan om stappen te nemen in de consistente implementatie van het recht op toegang tot informatie.

Demografie toolbox

De ER van 29 en 30 juni jl. riep de Europese Commissie op te komen met een instrumentarium om demografische uitdagingen, en met name de gevolgen hiervan voor het concurrentievoordeel van Europa, aan te pakken.¹⁰ In het licht van dit verzoek zal de Europese Commissie naar verwachting tijdens de aankomende RAZ een mededeling over een geïntegreerde aanpak van demografische uitdagingen presenteren. Het kabinet ziet meerwaarde in het voeren van een breder gesprek binnen

¹⁰ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7-2023-INIT/nl/pdf>).

Europa over demografische uitdagingen en kijkt met interesse uit naar de presentatie.

Verordening inzake de officiële talen van de EU

Het Spaanse Voorzitterschap heeft een voortgangsrapportage geagendeerd ten aanzien van het voorstel om de verordening tot regeling van het taalgebruik aan te passen. Deze verordening¹¹ bepaalt welke talen de officiële EU-talen zijn en bepaalt voorts dat EU-wetgeving wordt opgesteld en gepubliceerd in deze talen. Het voorstel is om het Baskisch, Galicisch en Catalaans tot officiële EU-talen te maken. Tijdens de RAZ van 19 september jl. concludeerde het Voorzitterschap dat de discussie over het voorstel zal worden voortgezet op het gepaste niveau om de gevolgen nader te kunnen bestuderen.¹² Het is de verwachting dat het Spaanse Voorzitterschap tijdens de RAZ zal ingaan op de voortgang van dit voorstel. Er is geen besluitvorming voorzien. Op het moment van schrijven is de discussie over dit onderwerp op gepast niveau nog niet gestart. Evenmin zijn er aanvullende documenten ontvangen. Gelet op de agendering op de RAZ, is te verwachten dat het Voorzitterschap de discussie de aankomende weken, ter voorbereiding van de RAZ, zal voortzetten op een voorbereidend niveau (raadswerkgroep of Coreper). Het kabinet onderschrijft het belang van het eerbiedigen van de taalverscheidenheid als een van de grondbeginselen van de EU. Tegelijkertijd is nadere onderbouwing en bestudering van de gevolgen noodzakelijk, inclusief de juridische en financiële implicaties en de verhouding tot andere regionale talen in de EU. Daar zal het kabinet op blijven inzetten.

Lunch toekomst van Europa

Tijdens de informele Raad Algemene Zaken van 27 en 28 september jl. spraken de leden van de Raad over (de impact van) mogelijke EU-uitbreiding.¹³ Ook stond dit onderwerp geagendeerd voor de informele Europese Raad van 6 oktober jl. in Granada. Tijdens deze informele lunch wordt de discussie vervolgd. Er is geen besluitvorming voorzien. Zoals aangegeven in de geannoteerde agenda voor de informele Europese Raad van 6 oktober jl.¹⁴ is het kabinet van mening dat het belangrijk is om de gevolgen van mogelijke EU uitbreiding in kaart te brengen voor in ieder geval de volgende zes aspecten: (1) institutionele architectuur, (2) rechtsstaat, (3) financiën, (4) interne markt, (5) migratie en vrij verkeer van personen, (6) geopolitiek en veiligheid.

---

¹¹ Verordening nr. 1 van 15 april 1958 tot regeling van het taalgebruik in de Europese Economische Gemeenschap (1958).

¹² Zie Kamerstukken II 2023/2024, 21 501-02, nr. 2713.

¹³ Geannoteerde agenda van de informele Raad Algemene Zaken 27–28 september: Kamerstuk 21 501-02, nr. 2712; Verslag van de informele Raad Algemene Zaken 27–28 september: 2023Z16912 d.d. 9 oktober 2023.

¹⁴ Geannoteerde agenda van de Europese Politieke Gemeenschap en de Informele Europese Raad van 5 en 6 oktober: Kamerstuk 21 501-20, nr. 1973.